

Inhoud

Het Juryrapport ..... pag. 3 <i>Dick Pels</i>
Het voordeel van de twijfel ..... pag. 6 <i>Whee Ky Ma</i>
Over Anthony, professionalisering en betrokkenheid ..... pag. 10 <i>Albert Jan Kruiter</i>
Politiek? Niet zo! ..... pag. 13 <i>Jan Hartman</i>

De jury van de Banningprijs 2006 bestond uit:

Joop van den Berg (hoogleraar parlementaire geschiedenis),

Richard Esser (winnaar Banningprijs 2004),

Mare Faber (Wiardi Beckman Stichting),

Mieke Groen (Vereniging voor Zingeving en Democratie),

Dick Pels (socioloog en winnaar Banningprijs 1989),

Johan van Workum (Vereniging voor Zingeving en Democratie),

Hansje van der Woude (Woodbrookers Barchem).

Coördinatie namens de Vereniging voor Zingeving en Democratie: Mieke Groen & Kees Waagmeester.

“Hij verkiest relevantie boven brillie;
dan maar geen Einstein”

Banningprijs 2006

Rapport van de jury

Door Dick Pels

Banning

Vandaag, 12 mei 2006, reiken we hier in De Rode Hoed voor de vijfde keer de Banningprijs uit. Die prijs werd in 1988 ingesteld ter gelegenheid van de honderdste geboortedag van dr. Willem Banning, de ‘rode dominee’ (1888-1971), grondlegger van het religieus geïnspireerde socialisme in Nederland en mede-oprichter van de PvdA in 1946.

Als haar belangrijkste denker gedurende de jaren veertig en vijftig van de vorige eeuw, drukte Banning een onmiskenbaar stempel op de beginselprogramma’s van 1947 en 1959. Vanaf 1939 was hij jarenlang de intellectuele leidsman van het PvdA-denkbld *Socialisme & Democratie*. Banning bepleitte een niet-materialistisch, humanistisch en vrijzinnig socialisme dat een sterke nadruk legt op de cultuur en op bindende normen zoals rechtvaardigheid, gemeenschap, verantwoordelijkheid en solidariteit. Individu en gemeenschap waren voor Banning onverbrekelijk met elkaar verbonden. Het ‘personalisme’ of personalistisch socialisme dat hij in navolging van Franse sociaal-christelijke denkers omarmde, stond voor de vrije ontplooiing van individuen in solidaire gemeenschappen. Dit personalisme

stond volgens Banning haaks op het economisch liberalisme en het ‘anarchistische’ individualisme.

Den Uyl

Laten we nog even stilstaan bij dat jaar 1988. Het jaar ervoor, in december 1987, was Joop den Uyl gestorven, die Banning als een van zijn belangrijkste leermeesters beschouwde. Een andere leermeester van Den Uyl, de individualistische en liberale socialist Jacques de Kadt en als zodanig de grote intellectuele tegenspeler van Banning, overleed in maart van datzelfde jaar 1988; hij overleefde zijn oud-leerling dus nauwelijks enkele maanden. Het geesteskind van Banning, de religieus-socialistische Arbeiders Gemeenschap der Woodbrookers (AG), werd in 1995 opgeheven om op te gaan in de vereniging De Rode Hoed. Nu heet zij de Vereniging voor Zingeving en Democratie, die ook het secretariaat voert van het Trefpunt van Socialisme en Levensovertuiging, een PvdA-werkgroep voor religieus geïnspireerde sociaal-democraten.

In het spoor van Banning willen deze groepen zich bezinnen op waarden die in de huidige vercommercialiseerde cultuur in het gedrang zijn gekomen.

Wouter Bos

Die eerste keer, in 1988, werd de prijs uitgereikt in de Banningzaal in het AG-hoofdkwartier te Bentveld. Ik had het geluk die eerste winnaar te zijn, met een opstel getiteld 'Willem Banning: voor en tegen'. Een eervolle vermelding kreeg indertijd het essay 'Kiezen voor vrijheid' van ene Wouter Bos, nu leider van de Partij van de Arbeid en één van de auteurs van het nieuwe beginselmanifest van 2005.

In zijn boekje *Dit land kan zoveel beter* wordt dit feit nog even aangehaald. Speciale vermelding verdient dat Joop van den Berg, toenmalig directeur van de Wiardi Beckman Stichting, later hoogleraar, directievoorzitter van de VNG en lid van de Eerste Kamer, al die tijd jurylid van de Banningprijs is gebleven.

Over het stuk van Wouter Bos vermeldt het juryrapport o.a. dat de auteur van mening is dat 'in het beginselprogramma van de PvdA (d.w.z. het 'nieuwlinkse' beginselprogramma van 1977 - DP) het gelijkheidsbeginsel te sterk wordt beklemtoond, en de visie verdedigt dat in het democratisch-socialisme gelijkheid juist wordt beklemtoond met het oog op een verderliggend doel: een minder ongelijke verdeling van individuele vrijheden. Vrijheid krijgt aldus voor socialisten het karakter van een recht, aan ieder gelijkelijk (democratisch) toe te delen'. Bos wordt geprezen om zijn 'goed inzicht in de geschiedenis van politieke ideeën': 'Het denken van Banning is zeer fraai verwerkt. De conclusies zijn gedurfd, wat bijdraagt tot de aantrekkelijkheid van het stuk'. Maar, aldus de juryvoorzitter, 'niet alle conclusies zijn even deugdelijk onderbouwd' en de betoogtrant is niet altijd even helder. Wat opvalt is dat de jonge Bos het vrijheidsideaal dan al voorrang verleent boven het gelijkheidsideaal, op een manier die Banning minder welgevallig zou zijn geweest, omdat die in feite dichter staat bij het denken van diens grote tegenpool De Kadt.

1991, 1993, 2004

De tweede en derde maal dat de prijs werd uitgereikt, werden de inzenders gebonden aan een actueel thema. In 1991 was dat 'burgerschap en burgerzin', en de winnaar was Ido de Haan. In

1993 was dat 'de natie', met als winnaar Pieter Hillhorst. Na een interval van vijftien jaar werd de prijs voor 2004 opnieuw uitgelooft, en gewonnen door Richard Esser met een essay getiteld 'Henri Thoreau en de consumptiedwang'.

Politiek? Nu even niet!

Dit jaar was het thema: 'Politiek? Nu even niet!' Achter het uitroepteken verschool zich een vraag die als volgt werd toegelicht. In een wereld van overvloed en keuzevrijheid lijken traditionele groepsverbanden, waaronder religieuze en politieke, ingrijpend te veranderen. Jonge mensen lijken zich minder aangetrokken te voelen tot klassieke verenigingsvormen. Is dat zo? In hoeverre laat persoonlijke ontwikkeling zich combineren met sociale en politieke betrokkenheid? Teken zich misschien nieuwe vormen van politiek bedrijven af, in nieuwe netwerken, in lokale of internationale verbanden?

Aanmoedingsprijs

De winnaar werd € 1.000,- in het vooruitzicht gesteld, alsmede publicatie van het essay in *Socialisme & Democratie*. Uit de 28 inzendingen koos de jury drie genomineerden: Jan Hartman, Albert Jan Kruiter en Whee Ky Ma. Ook besloot zij een aanmoedigingsprijs(je) toe te kennen aan de (toen?) zestienjarige Wessel Reijers. Hij schreef een essay over de 'koude oorlog' tussen wetenschap en geloof. Ofschoon dit onderwerp niet goed in het thema paste, waardeert de jury de durf en de heldere betoogtrant van wat zij beschouwt als een jong schrijverstalent.

Jan Hartman

Verder oordeelde de jury als volgt. Jan Hartman, cultuurhistoricus en promovendus aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, schreef een helder stuk onder de titel: 'Politiek: Niet Zo!', waarin hij betoogt dat jongeren niet zozeer a-politiek zijn maar 'anders-politiek'. De politieke beleving van oudere en jongere generaties verschilt: solidariteit is eerder een vorm van expressie dan een contributie geworden. De vorm van de participatie, de ervaring van authenticiteit is belangrijker geworden; en individualisme weegt tegenwoordig

zwaarder dan partijlidmaatschap. Hartman pleit in feite voor een nieuwe politieke 'beleveniseconomie', zoals die bijvoorbeeld gestalte krijgt via initiatieven als *Coolpolitics*. De jury waardeert de frisheid en de relativiserende humor van dit essay, en de originaliteit van Hartmans onderscheid tussen *expressors en contributors*. Maar de toepassing valt wat tegen. Legt Hartman zich niet te gemakkelijk neer bij het verlangen van jongeren om de politiek anders te ervaren? Kan de 'coole' politiek het klassieke politieke proces vervangen?

Albert Jan Kruiter

Albert Jan Kruiter, onderzoeker bij de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur schreef een mooi gecomponeerd stuk getiteld 'Over Anthony, professionalisering en betrokkenheid'. In zijn jeugd was de zwakbegaafde Anthony tweemaal per week te gast in het gezin, maar de professionalisering van de zorg maakte een einde aan deze directe vorm van betrokkenheid. De overdaad aan eigen keuzemogelijkheden tijdens zijn middelbare schooltijd maakte dat de betrokkenheid op de 'ander' verder uit het zicht verdween. In zijn huidige werk probeert hij een betere balans te vinden tussen professionele en publieke waarden, een streven dat hij ook bij andere leeftijdgenoten waarneemt. De jury waardeert de fraaie afwisseling tussen deze persoonlijke en de meer theoretische passages, waarin Kruiter aan de hand van De Tocqueville en Dewey pleit voor publiek engagement als welbegrepen eigenbelang en voor een vorm van zelfontplooiing die altijd is betrokken op anderen. Zij is opgetogen over het optimistische slot, maar vraagt zich wel af in hoeverre de verzoening van professionaliteit en betrokkenheid een sympathieke vorm van wensdenken is.

Winnaar Whee Ky Ma

Zo komen we ten slotte bij de inzending van Whee Ky Ma, onderzoeker in de neurowetenschap aan de University of Rochester in de USA, die een autobiografisch getoonzet stuk schreef onder de titel 'Het voordeel van de twijfel'. Zijn aanvankelijke ambitie om Einstein naar de kroon te steken moest wedijveren met een passie voor de

politiek die hem ook na zijn promotie niet wilde loslaten. Na een bezoek aan zijn familie op het Chinese platteland werd hij geraakt door de armoede en de culturele achterstand. In 2004 richtte hij de Rural China Education Foundation op, een NGO die het leven van plattelandskinderen wil verbeteren via kwaliteitsonderwijs. Het klassieke dilemma: of alle kaarten zetten op de wetenschap of een plaats in de middenmoot innemen, vervaagde als gevolg van de nieuwe balans die hij vond tussen wetenschappelijk werk en sociale betrokkenheid. Hij verkoos relevantie boven brillen. Zijn toekomstdroom is nu voor de ene helft professor in de neurowetenschappen zijn, en voor de andere helft (de andere hersenhelft?) zijn onderwijs-NGO tot een effectieve en gerespecteerde organisatie maken. De jury beoordeelt het essay van Ma als het sterkste, meest aansprekende en meest originele essay. Zij is gecharmeerd door Ma's soepele, relativiserende stijl en bewondert zijn moedige keuze om de twijfel aan het alleenzalmakend karakter van wetenschappelijke ambities om te zetten in het voordeel van een meer evenwichtig, sociaal geëngageerd bestaan. Dan maar geen Einstein, zoals Ma aan het einde van zijn stuk zonder al te veel spijt zegt.

Whee Ky Ma is dan ook de winnaar van de vijfde Banningprijs. De tweede plaats is voor Albert Jan Kruiter en de derde voor Jan Hartman. De drie genomineerde essays zijn opgenomen in dit speciaal voor deze gelegenheid vervaardigd boekje, terwijl het winnende essay binnenkort zal worden gepubliceerd in *Socialisme & Democratie*. Rest mij nog om namens de jury van de Banningprijs 2006 een welgemeende gelukwens uit te spreken aan het adres van Whee Ky Ma, Albert Jan Kruiter, Jan Hartman en Wessel Reijers. Ik dank u allen zeer.

Het voordeel van de twijfel

Whee Ky Ma

Whee Ky Ma, geboren in 1978, studeerde in Groningen theoretische natuurkunde en wiskunde. Hij promoveerde er in de natuurkunde. Sinds 2004 is hij onderzoeker in de neurowetenschap aan de University of Rochester, USA. Hij is medeoprichter, voorzitter en directeur van the Rural China Education Foundation, een organisatie die de kwaliteit van het onderwijs op het Chinese platteland wil verbeteren.

Er was een tijd waarin mijn enige toekomstroom was om Einstein te overtreffen. Ik was op jonge leeftijd afgestudeerd als natuurkundige, professoren zongen mijn lof en ik had een ambitieus promotieproject. Mijn bedje leek gespreid. Het duurde niet lang voor de eerste twijfel toesloeg. De theoretische natuurkunde was een summum van menselijk intellect, maar tegelijk extreem in haar abstractie en specialisatie. Minuscule 'snaren' die zich bewogen in tien dimensies, natuurkundigen draaiden er hun hand niet voor om. Maar voor mij klonken de snaren niet zuiver. Het knaagde dat mijn werk ver van de realiteit stond en de maatschappelijke relevantie ver te zoeken was. Toen het knagen aanhield werd ik, in 1998, lid van de Jonge Socialisten.

Mijn politieke neigingen waren niet uit de lucht komen vallen. Als twaalfjarig jongetje had ik een brief naar de PvdA gestuurd waarin ik mij beklagde over de zwakte van het progressieve geluid in het derde kabinet-Lubbers. De PvdA moest weer de voorvechter van de armen worden en milieu veel hoger op haar agenda zetten – zo luidde mijn deskundige mening, geplaatst in het afdelingsblad. Tien jaar later was ik bezig om minister Hermans uit te nodigen voor een debat

over het bachelor-masterstelsel en stelde ik, onbezonnen rebel, het bestaansrecht van de JS ter discussie in een artikel in de Pro. En ik nam elke gelegenheid te baat om met Tweede-Kamerleden over hun werk en leven te praten. Politiek was passie en de passie lonkte.

Ondertussen sleepte ik mij met hangen en wurgen naar mijn promotie. Terstond daarna schudde ik mijn natuurkundige veren af en accepteerde een onderzoeksbaan als *postdoctoral scholar* in de neurowetenschap, de wetenschap die bestudeert wat onze hersenen doen wanneer we waarnemen, bewegen, leren, dementeren, liefhebben, dromen, misdaden plegen of de wereld willen veranderen. Kortom: de biologische basis van wie we zijn. De baan was in Californië en de politiek bleef achter in Nederland. Ik was gered voor de wetenschap en die Nobelprijs zou wel komen, zoals de universiteitskrant van Groningen schreef. Het zou anders lopen.

Mijn grootvader was, tachtig jaar geleden, een van de eerste Chinezen die zich in Nederland vestigden. Mijn moeder werd geboren en getogen in Amsterdam en in mijn eigen paspoort staat het schone oord Delfzijl vermeld, maar onze band met China hebben we nooit verloren. In 2001

bezocht ik China voor het eerst. In de grote steden bleven we niet lang, want we gingen onze familieleden op het platteland opzoeken. Het was een andere wereld. Ik zag hen in gevecht met armoede, droogte en watersnood, een fragiele dorpsgemeenschap, de vooroordelen van stedelingen, en een onderwijssysteem waarin plattelandskinderen zwaar in het nadeel waren. Temidden van alle indrukken kwam ik met twee overweldigende gedachten thuis. Ten eerste: ik had daar geboren kunnen zijn. En ten tweede: ik moet hier iets aan doen.

Eenmaal in Californië solliciteerde ik naar een reisbeurs om een project in China uit te voeren, uitgelooft door een stichting verbonden aan mijn universiteit. Geprikkeld door mijn jarenlange interesse in onderwijs en mijn observaties in het dorp van mijn voorouders hoefde ik over het onderwerp niet lang na te denken: de verschillen in onderwijskansen tussen stedelijke en rurale gebieden van China. Ik kreeg de beurs, en twee maanden lang kon ik met scholieren, leraren, studenten, ouders, universiteitsbestuurders en onderwijsexperts praten. Langzaam maar zeker werden de contouren van het systeem me duidelijk.

Al het onderwijs in China is gefocust op de nationale examens. De cruciale momenten in het leven van een Chinese scholier zijn de toelatingsexamens voor 'senior middle school' (de tweede fase van het secundair onderwijs) en voor de universiteit. De concurrentie is moordend en scholieren staan onder immense prestatiedruk van familie, docenten en klasgenoten. Bij die examens worden de grote verschillen tussen steden en platteland zichtbaar. Docenten op het platteland zijn veel lager opgeleid dan die in de steden en plattelandsleerlingen hebben geen toegang tot bibliotheken, internet, wereldnieuws of bijlessen. Klassen van vijftig of meer leerlingen zijn gebruikelijk, veel kinderen moeten uren naar school lopen en de schoolvoorzieningen zijn erbarmelijk. Wie toegelaten wordt tot *senior middle school* moet lesgeld betalen vergelijkbaar met het jaarinkomen van een gemiddelde boer. Het is dus geen wonder dat slechts negen procent van alle plattelandsscholieren naar *senior middle school* gaat (China Statistics

Yearbook 2004). Maar dat is nog niet de essentie van de problematiek.

De essentie is dat de negen jaar basisonderwijs die de 91 procent vroege schoolverlaters hebben genoten hen, afgezien van geletterdheid en basale wiskundige vaardigheden, in geen enkel opzicht hebben voorbereid op de maatschappij. Zij zijn perfect getraind in uit het hoofd leren en gehoorzaamheid, maar door autoritaire en docentgerichte lesmethoden zijn alle creativiteit, onafhankelijk denken, samenwerkingsvermogen, zelfvertrouwen en eigen interesses in de kiem gesmoord. In de turbulente, onzekere samenleving van het huidige China zijn juist zulke kwaliteiten van groot belang. Op het platteland worden bijvoorbeeld waardevolle natuurlijke hulpbronnen vaak ongebruikt gelaten omdat de ideeën en daadkracht ontbreken om ze op duurzame wijze te gelde te maken. Ook zijn de migrantenarbeiders die in groten getale van het platteland naar de stad komen vaak het slachtoffer van slechte behandeling, onderdrukking en discriminatie. Hoe meer ik te weten kwam, des te complexer en overweldigender leek de problematiek van het onderwijs op het Chinese platteland. Kon ik als eenling wel iets gedaan krijgen?

Voor wie idealen van sociale rechtvaardigheid wil verwezenlijken is de kracht van de politiek ook haar zwakte: besluiten worden bij meerderheid genomen en een politieke partij is vaak een inert mechaniek. Voor jonge idealisten is een nongouvernementele organisatie (NGO) daarom vaak de aangewezen manier om sociale passie, daadkracht en goede ideeën te kanaliseren. Een NGO, hoe klein ook, is niet zozeer een oefening op weg naar iets beters als wel een integraal onderdeel van een gezonde *civil society*. Ik houd graag het beroemde citaat van de Amerikaanse antropologe Margaret Mead in gedachten: *'Never doubt that a small group of thoughtful, committed citizens can change the world. Indeed, it is the only thing that ever has.'* Al durf ik mijn hoofd niet te verwerden om de waarheid van deze uitspraak, het is een baken van hoop in de strijd tegen het cynische stemmetje in ons achterhoofd.

In 2004 voegde ik de daad bij het woord en richtte de Rural China Education Foundation

“Ik zou nooit volledige voldoening kunnen halen uit een baan die met sociale rechtvaardigheid weinig van doen heeft, hoe uitdagend, aanzienlijk of goedbetaald ook.

Ik raak er daarom gaandeweg meer van overtuigd dat ik me zou kunnen verzoenen met een plek in de wetenschappelijke middelmaat zolang ik mijn NGO-werk succesvol kan voortzetten.”

(RCEF) op, een NGO met als missie om het leven van plattelandskinderen in China te verbeteren door middel van kwaliteitsonderwijs: curriculum en onderwijsmethoden die een veelzijdige ontwikkeling stimuleren, plezier in het leren bevorderen en scholieren voorbereiden om positieve verandering in hun gemeenschap teweeg te brengen. Onze eerste kernstrategie bestaat uit zomerprogramma's waarin geselecteerde vrijwilligers na een intensieve voorbereiding twee weken experimentele lessen geven in Chinese dorpen waar men daarvoor ontvankelijk is. Onze tweede kernstrategie is docententraining; onderwijsexperts met een goed begrip van lokale omstandigheden trainen plattelandsdocenten in studentgericht onderwijs en vervolgen met observatie en evaluatie gedurende het schooljaar. We werken nauw samen met organisaties van maatschappelijk actieve universiteitsstudenten in China; zij zijn vaak zelf afkomstig van het platteland en behoren tot een kleine minderheid die zich actief voor rurale ontwikkeling wil inzetten. Deze samenwerking is voor ons niet alleen belangrijk omdat lokale kennis onontbeerlijk is, maar ook omdat we sociaal vrijwilligerswerk in China een sleutelrol zien vervullen in het dichten van de kloof tussen de steden en het platteland. *Civil society* is in China nog een relatief nieuw concept, dat pas gestalte begon te krijgen in het midden van de jaren tachtig, en de studenten met wie wij nu samenwerken vormen een voorhoede in het mobiliseren van stedelingen om een bijdrage te

leveren aan de aanpak van China's groeiende sociale ongelijkheid.

In plaats van reguliere examengerichte lessen te geven, brengen RCEF-vrijwilligers leerlingen in contact met ideeën en activiteiten die hun actieve deelname, samenwerking, creativiteit, kritisch denken en plezier in het leren stimuleren. Zulke vaardigheden kunnen scholieren helpen om het volledige potentieel van hun geest te benutten en later op een instabiele, competitieve arbeidsmarkt betere kansen te verwerven.

Bovendien hopen we dat plattelandskinderen door het ontwerpen en uitvoeren van gemeenschapsprojecten in hun dorp – zoals een nieuwe manier van afval verzamelen of het assisteren van ouderen – zullen leren dat zij zelf de duurzame ontwikkeling van hun gemeenschap van binnenuit kunnen leiden. Dat onderwijs niet alleen een manier kan zijn om aan het platteland te ontsnappen, maar ook een middel om de plattelandsgemeenschap te helpen verbeteren: een filosofie die naadloos aansluit bij Bannings pleidooi voor de 'vrije ontplooiing van individuen in solidaire gemeenschappen'.

Een beginnende NGO is als een *start-up* bedrijf. Je hebt een managementstructuur nodig, een *Board of Directors*, een *business plan* en *venture capital*. Je moet een track record opbouwen, accountable zijn, goed governance toepassen en je publiekelijk profileren. Daarnaast moet je een solide inhoudelijke fundering aanleggen, in ons geval op de gebieden van onderwijspsychologie,

sociologie, ontwikkelingssamenwerking en Chinese politiek. Dat zijn geen geringe taken, maar gelukkig hebben we in RCEF een aantal gemotiveerde, deskundige jonge mensen die dezelfde idealen hebben maar tegelijkertijd met beide benen op de grond staan. Al hebben ze wijd uiteenlopende achtergronden en wonen ze in verschillende continenten, zij vormen voor mij de reden om werkelijk in Margaret Meads citaat te geloven en vol te houden *against all odds*.

‘Whee Ky is een talentvolle jongeman, maar hij moet eens beslissen dat hij wetenschapper wil zijn.’ Ik hoorde dat een bevriende professor in de neurowetenschap dit onlangs over mij had gezegd. Hij sloeg de spijker op zijn kop. Hij wist dat ik naast mijn wetenschappelijke werk altijd een onweerstaanbare drang had gevoeld om direct betrokken te zijn bij maatschappelijke actie. En inderdaad was dat ten koste gegaan van mijn toewijding aan de wetenschap. In de afgelopen jaren heb ik veel vooraanstaande wetenschappers gevraagd of een succesvolle wetenschappelijke carrière te combineren was met een ‘bijbaan’ als het leiden van een NGO, en het antwoord was onveranderlijk ‘nee’. Een wetenschapper staat volgens hen voor een keuze: totale focus op de wetenschap of een plek in de middelmaat. Twijfel? Ga maar wat anders doen.

Net als andere jonge idealisten weet ik dat ik nooit volledige voldoening zou kunnen halen uit een baan die met sociale rechtvaardigheid weinig van doen heeft, hoe uitdagend, aanzienlijk of goedbetaald ook. Ik raak er daarom gaandeweg meer van overtuigd dat ik me zou kunnen verzoenen met een plek in de wetenschappelijke middelmaat zolang ik mijn NGO-werk succesvol kan voortzetten. Dat zou een schok zijn voor de Whee Ky Ma van tien jaar geleden, maar nu beschouw ik het als een nuttige les van mijn werk voor RCEF. Moderne idealisten komen vaak vanzelf in een eclectische tweespalt terecht tussen carrière en NGOs, die nog zo slecht niet is omdat ze het beste uit twee werelden kunnen halen: het voordeel van de twijfel.

Er is een tweede les die ik heb geleerd. De brief die ik als twaalfjarige schreef, de organisatie van een onderwijsdebat, praten met familieleden

op het platteland van China, actief zijn in progressieve clubs: het leken altijd losse, ongerichte activiteiten. Maar nu zie ik hoe ze samen de perfecte voorbereiding vormden voor wat ik met RCEF onderneem. Soms doe je dingen in het leven die je op dat moment niet goed kunt plaatsen, kleine zijpaden die afwijken van de gemarkeerde route. Maar wie zelfvertrouwen heeft en zijn idealen niet verloochent zal merken dat die zijpaden op een gegeven moment vanzelf samenkomen, dat schijnbaar willekeurige gedachten zich uitkristalliseren en dat terugblikkend alles betekenis heeft gehad.

Zelfs mijn omschakeling naar de neurowetenschap lijkt in het plaatje te passen. Wie effectieve, zinvolle lesmethoden voor scholieren wil ontwikkelen, moet begrijpen hoe kinderen leren. Dat verschilt van cultuur tot cultuur en van individu tot individu, maar de universele basis is gelegen in de werking van de menselijke hersenen. Een sociale leeromgeving creëren, verbanden leggen met aanwezige kennis en leerlingen zelf laten experimenteren, zijn goede lesmethoden vanwege de manier waarop de hersenen nieuwe verbindingen leggen. Mijn toekomstdroom is nu om voor de ene helft professor in de neurowetenschap te zijn en voor de andere helft RCEF tot een effectieve en respectabele organisatie te maken, vanuit de VS, Nederland of China. In de wetenschap verkiez ik relevantie boven brillen. Voor mij is de cirkel rond. Einstein kan gerust zijn.

Over Anthony, professionalisering en betrokkenheid

Albert Jan Kruiter

Albert Jan Kruiter, geboren in 1976, is onderzoeker bij het Centre for Government Studies, Universiteit Leiden, Campus Den Haag. Zijn onderzoek richt zich op de mogelijkheid van democratie in de netwerksamenleving. Hij is medeoprichter van Spruit dat bijeenkomsten houdt voor de publieke sector, waarbij reflectie en het creëren van ervaring centraal staan. Eerder was hij onderzoeker en adviseur bij de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur.

14 Toen ik negen was, kwam er 's ochtends altijd een jongen bij ons over de vloer. Hij was een jaar of zeventien en heette Anthony. Anthony was zwak begaafd. Hij kon niet lezen en schrijven. Door tweemaal per week een ochtend in een gezin door te brengen, leerde hij voor zichzelf te zorgen. Hij leerde cake bakken, aardappels schillen en de badkamer schoonmaken. Ik speelde graag verstoptje met hem. Terwijl Anthony de ins en outs van het gezinsleven meekreeg, kon mijn moeder als vrijwilliger haar passie kwijt: iets voor een ander betekenen. Een win-win situatie, zouden we nu zeggen. Maar Anthony bleef niet lang. Van rijkswege werd besloten dat het opvoeden van jongens zoals hij door professionals moest gebeuren. En hoewel mijn moeder ooit met goed gevolg de kweekschool had afgelegd en gediplomeerd onderwijzeres was, verwachtte men niet van haar dat ze de socialisering van Anthony tot een goed einde zou brengen. Hij viel in handen van professionals en mijn moeder bleef zitten met haar maatschappelijk engagement. Hetzelfde gebeurde met een vriendin van haar. Als leesmoe-der op school werd ze vervangen door een remedial teacher. Een andere vriendin die op de middelbare school de bibliotheek runde, moest plaats-

maken voor een betaalde bibliothecaris. Geheel in lijn met de tijdgeest halverwege de jaren tachtig, verloor maatschappelijke betrokkenheid het van professionalisering. Voor mij staat 'Anthony' daar symbool voor.

Een belangrijk thema in het werk van Alexis de Tocqueville is betrokkenheid van burgers bij de publieke zaak. Voor democratische samenlevingen is deze betrokkenheid van levensbelang. Democratisch samenleven ziet hij vooral als *treating common things in common*. Gezamenlijke problemen pak je gezamenlijk aan. In 1835 schrijft hij dat individualisme onderdeel is van democratieën, maar dat juist individualisme een democratie kan vernietigen. Individualisme vernietigt namelijk publieke waarden, en daarmee bijvoorbeeld maatschappelijke betrokkenheid, omdat alleen je eigen waarden ertoe doen. Individuen leven samen in een kleine groep, met vrienden en familie. Wat daar buiten gebeurt, is niet van belang. Wanneer je de *ander* niet ziet, bestaat hij simpelweg niet. Zo ontstaat het beeld van de samenleving als een eilandenrijk: gesloten gemeenschappen leven langs elkaar heen. In de gemeenschappen wordt (goed) voor elkaar gezorgd. Wie daarbuiten valt, is overgeleverd aan

de overheid. De Tocqueville zag dat als een negatieve ontwikkeling.

Maatschappelijke betrokkenheid kan het uitenvallen van een samenleving in verschillende groepen tegengaan. Iets betekenen voor een ander is daarmee cruciaal voor een gezonde democratie, zo ontdekte De Tocqueville in Amerika.

Amerikanen waren destijds in staat om hun eigenbelang te laten varen ten gunste van het collectieve belang. Ze begrepen dat als het collectieve belang behartigd wordt, de publieke zaak vooruitgaat en dat ze daar zelf ook voordeel bij hebben.

Het publieke en het private belang vallen in feite samen. De Tocqueville noemde dat welbegrepen eigenbelang. Dit welbegrepen eigenbelang ontstaat niet vanzelf. Wanneer groepen individuen zonder interventie van overheden collectieve goederen produceren, ontdekken ze dat ze elkaar nodig hebben. Welbegrepen eigenbelang ontstaat dus wanneer individuen zelf onderwijs, gezondheidszorg en veiligheid produceren.

De Tocqueville noemde de associaties waarin mensen zich verenigen om een collectief goed te ontwikkelen dan ook 'perfecte scholen voor democratie'. De rol van de staat was in Amerika heel anders dan in zijn vaderland Frankrijk, waar de staat alles oploste. Juist omdat individuen daarop rekenden, waren ze veel minder op elkaar en des te meer op zichzelf betrokken. De Tocqueville vreesde dan ook voor het voortbestaan van de Franse samenleving. De Fransen waren te individualistisch ingesteld.

Op de middelbare school draaide het vooral om mij. Als telg van de patatgeneratie had ik het maar getroffen. Ik kon naar de toneelacademie, kunstmatige intelligentie studeren, of een jaartje naar het buitenland. Ik kon kiezen of ik wilde voetballen, schaken, zeilen of schaatsen. En op de televisie kon ik kiezen uit een groeiend aantal tv-zenders. Keuzemogelijkheden te over. De generatie van mijn ouders en leraren, de babyboomers zullen we maar zeggen, zagen die keuzemogelijkheden als pure luxe. Al die keuzemogelijkheden vormden een *one way ticket* naar de ultieme zelfontplooiing.

Overall werd ik als individu benaderd. Door leraren, door de tv-presentatoren, in reclame-

spots, door officieren bij de keuring voor militaire dienst, door de studiekeuzebegeleider, en natuurlijk door mijn tandarts en opticien. Van de *ander* leek geen sprake te zijn. Het beeld van de cakebakkende Anthony verdween langzaam naar de achtergrond.

De Amerikaan John Dewey analyseert in 1927 in *The Public and Its Problems* de clash tussen publieke en private waarden. Hij maakt een eenvoudig onderscheid. Als u en ik iets ondernemen dat alleen consequenties heeft voor onszelf, dan is er sprake van een private handeling. Als het echter ook consequenties heeft voor derden, dan is er sprake van publiek handelen. Het gevolg van individualisme is echter dat we ons geen zorgen meer maken om de gevolgen voor derden. Ook in het publieke domein gedragen we ons als individuen. Vanzelfsprekend is dat schadelijk voor de publieke zaak. Daar ligt een lange geschiedenis aan ten grondslag. De idee van het autonoom handelende individu vormt het summum van het klassieke liberalisme. Klassiek liberalen beschouwen het individu als een gegeven, als iets dat voorafgaat aan de samenleving. Overheden moeten de vrijheid van het individu beschermen en zo min mogelijk in de weg leggen.

Tijdens mijn studietijd onderging ik als autonoom opererend individu een kleine mentale crisis. Ten eerste kon ik niet kiezen. Ik twijfelde dan ook voortdurend of ik met mijn studie bestuurskunde wel de goede keuze had gemaakt. Maar daarin stond ik niet alleen. Vrienden en huisgenoten switchten om de haverklap van studie. Het zijn blijkbaar brede schouders die de weelde van de keuzevrijheid kunnen dragen. En zo breed was mijn torso destijds niet. Ik zag aardig wat leeftijdsgenoten die ermee in hun maag zaten. Daarnaast had mijn moeder mij maatschappelijke betrokkenheid meegegeven, maar hoe uit je die als professioneel opgeleid individu? Vrienden sloten zich aan bij politieke partijen. Maar maatschappelijke betrokkenheid leek daarbij nauwelijks van belang. Het was vooral 'goed voor je eigen carrière'. Anderen bekleedden bestuursfuncties omdat 'je CV er anders zo karig uitgaat'. Het individuele belang stond voorop. Vrijwilligerswerk geschiedde met name in het kader van het organiseren van

feesten voor medestudenten. Ik deed daar grif aan mee. Verenigingen waren vooral gezelligheidsverenigingen. 'Met z'n allen voor ons eigen', van Jacobse en Van Es, was een adequaat adagium. Mijn betrokkenheid verdween langzaam uit het zicht. Aan Anthony dacht ik nooit meer.

Dewey is het oneens met de klassiek liberalen. Volgens hem is individualisme geen autonoom gegeven. Hij plaatst het individu in een sociale context. Vrijheid bestaat niet alleen uit de bescherming van de vrijheid van het individu door overheden. Vrijheid bestaat ook uit een actieve realisatie van de mogelijkheden van het individu in wisselwerking met zijn of haar omgeving. In die context heeft Dewey het over *'the power to be an individualized self'*. Vrijheid is *'that secure release and fulfillment of personal potentialities which take place only in rich and manifold association with others: the power to be an individualized self making a distinctive contribution and enjoying in its own way the fruits of association.'* In de ontplooiing van de individuele mens ziet Dewey een hoog goed, zolang die geschiedt in relatie met anderen. Van anderen kun je leren, je kunt met ze samenwerken en samenleven. Dat werkt alleen als die anderen ook tot individuele zelfontplooiing komen. Op die manier verbindt hij de individu met de ander. Net als De Tocqueville deed met het welbegrepen eigenbelang. Je zou kunnen zeggen dat *'the power to be an individualized self'* een noodzakelijke voorwaarde is voor welbegrepen eigenbelang en daarmee voor de kwaliteit van samenleven.

16

Gisteren belde mijn moeder. Ze wil nog steeds iets betekenen voor een ander. Zo'n twintig jaar nadat Anthony bij ons langskwam, verbaast ze zich over de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). 'Nu willen ze ineens weer dat vrijwilligers alles gaan doen', zei ze. Maar volgens haar wil niemand meer vrijwilliger zijn. Omdat de mensen nu gewend zijn dat de overheid alles doet, dat er overal professionals voor zijn. 'Nu gaan ze jonge kinderen op scholen weer verplichten om vrijwilliger te zijn, om ze te leren wat dat is. Er is een hele generatie verloren gegaan'.

Ik behoor tot die generatie. Terwijl ik me dat

realiseerde, hoorde ik mijn moeder aan de andere kant van de lijn: 'Herinner je je Anthony bijvoorbeeld nog?' Toen viel het kwartje. Voor haar ging de professionaliseringsdrang van de overheid ten koste van haar betrokkenheid. Maar hoe staat het met mijn eigen 'power to be an individualized self en welbegrepen eigenbelang? Ik heb geleerd om individu te zijn. Maar niet in relatie tot mijn sociale omgeving. Ik leerde immers vooral mezelf als uitgangspunt te nemen en niet mezelf en de ander. Anderen leerden hetzelfde. Sinds Dewey en De Tocqueville is de individualisering alleen maar verder voortgeschreden. De gecreëerde keuzemogelijkheden benadrukken het belang van individueel handelen.

Sinds mijn studie werk ik als onderzoeker van de publieke zaak. Daarin probeer ik mijn professionele, publieke en privé-waarden samen te smelten. Ik wil individu zijn in de zin dat ik iets wil bedenken en zeggen dat nog niet eerder is gezegd. Tegelijkertijd wil ik dat mijn werk maatschappelijk relevant is. Dat geldt voor veel van mijn leeftijdsgenoten. Of het nu is voor de nieuwe omroep Llink, als journalist of beleidsadviseur, veel jonge mensen kiezen hun vak om hun bevlogenheid te uiten. Professionaliteit en betrokkenheid komen bij elkaar. In het besef dat je als individu afhankelijk bent van anderen ontstaat de ervaring dat je het niet alleen kunt. Dat je beter af bent als de mensen om je heen ook beter af zijn. Zo leer ik graag van andere mensen, maar dat kan vooral als anderen ook in staat zijn om veel te leren. Zo word je verantwoordelijk voor je eigen sociale omgeving. En dat gaat verder dan de directe mensen om je heen. Je kunt elke dag immers weer andere mensen ontmoeten. Individueel en collectief belang vallen samen. Die persoonlijke ervaring is noodzakelijk voor het ontstaan van politiek besef. Politiek in de zin van het gemeenschappelijk oplossen van gemeenschappelijke problemen, zoals De Tocqueville dat noemde. Dat begint bij jezelf. Niet in Den Haag.

Politiek? Niet zo!

Jan Hartman

Jan Hartman, geboren in 1980, is als promovendus verbonden aan het Erasmus Center for Early Modern Studies. Hij promoveert op de politieke theorie van de gebroeders Johan (1622-1660) en Pieter de la Court (1618-1685). Als cultuurhistoricus is hij geïnteresseerd in een breed spectrum aan maatschappelijke kwesties. Zijn geliefde hobby is de debatsport.

De wereld ligt open voor de Nederlandse jongere. Goedkope vliegtickets hebben verre oorden dichtbij gebracht, steeds meer informatie kan steeds sneller verkregen worden door de komst van internet. Een groeiend percentage jongeren is hoger opgeleid. Economische vooruitgang en commercialisering hebben de welvaart, lange levensduur en vrije tijd geschapen waardoor jongeren deze nieuwe mogelijkheden maximaal kunnen benutten.

19 Tot zover het succesverhaal. De prijs is het verlies van rust, sociale verbanden en wezenlijke waarden. De jeugd kan zich te buiten gaan in *fun*-bejag, maar het gevoel van materiële en spirituele schaarste blijft. Is de jeugd zo druk bezig met commercieel uniek zijn dat er simpelweg geen tijd meer is voor politieke zingeving of participatie in georganiseerde groepen? Is de jongere zowel een losgeslagen individu als een door de globalisering gedrilde massaconsument?

Of is er iets anders aan de hand? De jeugd is niet zo sociaal, onbevlogen en a-politiek als de doemdenkers ons doen geloven. De ontwikkelingen worden verkeerd gemeten, omdat de verkeerde invalshoek is gekozen. Het is alsof de onderzoeker zegt: 'De mobiliteit is in de twintigste

eeuw drastisch afgenomen in Nederland. Kijk maar naar de enorme vermindering van het gebruik van paardentrams.' Onder jongeren is de identificatie met politieke partijen gedaald, terwijl hun politieke bewustzijn niet verminderd is en misschien zelfs gestegen.

Te weinig mensen zijn zich bewust van deze paradoxale ontwikkeling. De PvdA-voorzitter van Utrecht vertelde me hoe hij 1 mei vierde met een zaal vol ouden van dagen. Als representant van 'de politiek' vroegen de bejaarden hem om stemadvies. Er ontstond verwarring toen hij uitleg gaf. Zij wilden geen *reden* horen, ze wilden alleen een *naam*. Het was een generatiekloof tussen de assertieve dertiger en degenen die waren opgegroeid in een tijd dat de politicus, geestelijke en arts nog op hun woord geloofd werden.

Anders-politiek. De kritiek op de jeugd is van alle tijden. Of we het nu hebben over asfaltjeugd, nozems, langharig tuig, punks, krakers, autonomen of de Lonsdalejongeren en pimps van nu: de jeugd is te onbeschoft, te onbeschaafd, maar bovenal, te onbescheiden. Het verwijt is vaak ook hypocriet. De rebellen van de jaren zestig beseffen nu ze op leeftijd gekomen zijn dat autoriteit en anciënniteit best aardige begrippen

zijn. In opvliegingen van oude strijdbaarheid roepen ze op tot een 'normen- en waardenoffensief'.

Hoe reageerde de jeugd op dit offensief? Niet via de traditionele wijze van het opzeggen van partijlidmaatschap, maar via het internet (zie bijvoorbeeld www.deergstebabyboomer.nl). Het laat-negentiende-eeuwse Nederlandse model van participatie via politieke partijen is voor de jeugd niet langer de norm. Dit systeem heeft zich niet aangepast aan meer dan een eeuw van maatschappelijke verandering. Niet de jongere loopt uit de pas, maar het systeem zelf is onvoldoende meegegroeid. De jeugd heeft geen 'goed verhaal' of 'morele les' nodig, maar een vorm van politiek die aansluit bij haar beleving.

Een paradigmawisseling is merkbaar als we de politieke beleving van oudere generaties vergelijken met die van de jonge generaties. Jongeren zijn niet a-politiek maar anders-politiek. De jongere participeert niet *minder* dan vroeger, hij participeert *anders* dan vroeger. Bij de oudere was politieke participatie vooral een kwestie van solidair bijdragen (*contribute*) aan de gemeenschap. Jongeren gaan eerder uit van het uitdragen (*express*) van solidariteit naar de gemeenschap.

In het geval van de kiezer als *contributor* ligt de waarde van de politieke participatie in het product van de politieke participatie, niet in de participatievorm zelf. De verhevenheid van het doel rechtvaardigt de saaiheid van de middelen. De staat is een groot kunstwerk dat door vele handen vervolmaakt dient te worden. De intenties en het handelen van de kiezer zijn onbelangrijk, want ondergeschikt aan het politieke resultaat. In dit model wordt stemgedrag sterk bepaald door confessionele of sociale achtergronden.

De jongere, de kiezer als *expressor*, legt de waarde niet in het resultaat van de politieke participatie, maar in de participatievorm zelf. Hij koopt biologische kip in plaats van lid te worden van Stichting Wakker Dier. Hij draagt een live-strong-armband in plaats van donateur te worden van de KWF Kankerbestrijding. Hij koopt Max Havelaar bananen. De jongere is dus wel betrokken en politiek bewust, maar langs andere kanalen. De ervaring of daad zelf staat centraal in plaats van de samenleving die geschapen wordt.

Het doel is de authenticiteit van het individu te bestendigen.

In de ogen van de *contributor* is de politiek een instituut. De staat is een noodzakelijke voorwaarde voor vrede, veiligheid en welvaart. In de periode van wederopbouw zijn de materiële voorwaarden hiervoor geschapen, in latere jaren de postmateriële vrijheden. De *expressors* zijn met deze democratische, juridische en economische verworvenheden opgegroeid alsof het vanzelfsprekendheden waren. Individuele burgerdeugd en vrijheid zijn voor hen daardoor belangrijker geworden dan burgerplicht.

De vraag is hierdoor niet langer wat de burger voor de staat kan doen, maar wat de staat voor de burger kan doen. Binnen een relativistische opvatting van individuele religie en levensstijl is politieke participatie een inwisselbare vorm van zingeving, die de strijd moet aangaan met muziekles of voetbalvereniging. De keuzes zijn niet vanzelfsprekend meer, onderling sterk verbonden of bij geboorte bepaald, zoals tijdens de Verzuiling. De term 'rood nest' verdwijnt zo langzamerhand.

Voor de *contributor* is het partijlidmaatschap de manier om een steentje bij te dragen aan een betere samenleving. De oudere ziet het lidmaatschap als een teken van solidariteit, waarbij de goede zaak terugreflecteert op het steunende lid. Op individueel niveau is deze geïnstitutionaliseerde vorm van politieke participatie volkomen zinloos. Een steentje bijdragen? 'All in all you're just another brick in the wall'. De politieke partij mobiliseert zijn leden in de eerste plaats als kiezers, in de tweede plaats als vrijwilligers, en in de derde plaats als burgers. 'Wij willen uw stem krijgen, niet horen.' De *expressor* die zich politiek wil manifesteren als *individu* weet instinctief dat het partijlidmaatschap niet de weg is.

Vanuit de optiek van jongeren is het lidmaatschap van een politieke partij een sterk anonieme en onzichtbare vorm van politieke deelname. De eerste associaties zijn conformisme en uitdrukingsloosheid. Het imago 'niet authentiek' speelde politici in het verleden al parten. In de individualistische jeugdcultuur is het een doodzonde geworden.

De opkomst bij verkiezingen is een andere

“Vanuit de optiek van jongeren is het lidmaatschap van een politieke partij een sterk anonieme en onzichtbare vorm van politieke deelname. De eerste associaties zijn conformisme en uitdrukkingsloosheid. Het imago 'niet authentiek' speelde politici in het verleden al parten. In de individualistische jeugdcultuur is het een doodzonde geworden.”

vorm van geïnstitutionaliseerde participatie. Stemmen is vanuit het perspectief van de *contributor* één van de meest zingevende vormen van politieke participatie. In het geval van landelijke verkiezingen draagt hij of zij voor vier jaar bij aan een samenleving naar zijn ideaalbeeld. De *expressor* vindt stemmen veel minder interessant. De jongere ziet stemmen niet als een daad stellen op individueel niveau. Hij voelt zich niet gehoord en begrepen door Den Haag, en terecht.

Onbegrip. De *expressor* wordt niet begrepen door de *contributors*. Neem bijvoorbeeld de uitlatingen van Hans Dijkstal. Volgens hem is de kiezer een ‘verwende diva’ die van alles eist, maar zich nergens toe verplicht voelt. Dat komt door een ‘bombardement van beelden’ in de media. Dit wordt versterkt door ‘jukebox-democratie’: u vraagt en de politiek draait. De politici laten zich meer leiden door *spindoctors* en *polls* dan door beginselen of idealen.

Na een bepaalde leeftijd groeit de muzieksmaak niet meer mee. Bovenstaande uitingen van Hans Dijkstal zijn een stuip trekking van de ‘jazzsaxofon-democratie’: het publiek in het ongewisse houden over de besluitvorming en fouten keer op keer herhalen net zo lang tot het publiek denkt dat het jazz is. ‘Zij in Den Haag hebben er verstand van, dus het zal wel de bedoeling geweest zijn’. De mondigheid van de jongere generaties is een factor om rekening mee te houden.

Een fascinerende confrontatie van *contributor* en *expressor* stond laatst op de opiniepagina van

NRC *Handelsblad*. Hermann von der Dunk pleitte voor de Europese Grondwet omdat de EU vrijheid en democratie gegarandeerd had. De Nederlandse burger moest zich volgens hem meer op de verworvenheden dan op de gebreken van de EU richten. Zijn zoon Thomas beschouwde die verworvenheden als ‘vanzelfsprekend’ en pleitte daarom tegen de Europese grondwet en voor openbare discussie over de EU. De oude Von der Dunk stelde het instituut centraal, de jonge de individuele burger.

Alternatief. Wat biedt dit onderscheid tussen *contributors* en *expressors* de praktische politiek? Het geeft een handvat voor de hervorming van de oude, institutionele vorm van politieke participatie. Er moet gezocht worden naar een politieke belevingsvorm die aansluit bij het wereldbeeld van de *expressors*. De geijkte oplossingen van dit moment zijn meer directe democratie en popularisering.

Deze maatregelen werken averechts indien ze voorbijgaan aan de wijze waarop de *expressor* de werkelijkheid beleeft. Onder leiding van Irene Costera Meijer is onderzoek gedaan naar de nieuwsbeleving onder jongeren. In *De toekomst van het nieuws* schrijft zij dat jongeren het NOS-journaal weliswaar belangrijk vinden, maar er niet naar kijken omdat het niet leuk en ontspannend is. Nieuwsprogramma’s die wel leuk en ontspannend zijn worden echter niet als nieuws beschouwd.

Het is dus een probleem van het gehele

publieke domein, niet alleen van de politiek. Net als nieuws heeft politiek wel degelijk betekenis, maar jongeren nemen er buiten de instituties deel aan. Wat is hiervan de oorzaak? De Nederlandse economie groeit op basis van stijgende consumptie. De neiging om belangrijke dingen te doen die niet leuk zijn wordt ontmoedigd en de neiging om leuke maar onbelangrijke dingen te doen wordt gestimuleerd.

Er zijn voor politieke partijen twee uitwegen uit deze impasse. Óf de partij dringt de markt terug met dragende waarden. Óf de partij buigt mee met de markt en verkoopt zich niet meer als institutie, maar als merk. In zijn boek kiest Wouter Bos voor de eerste oplossing. Hij wil een publieke moraal. Deze is gebaseerd op dragende waarden (gelijkheid, solidariteit, en emancipatie), dragende idealen (de hoop op een betere en eerlijker maatschappij), en dragende emoties (compassie of angst).

De tweede uitweg is een specifieke vorm van popularisering. Maakt popularisering de politiek zonder meer aantrekkelijker? Nee, evenmin als de verkoop van roomboter gestimuleerd wordt door meer margarine te produceren. Jongeren zullen langs populaire kanalen meer geïnformeerd zijn over politiek, maar daar volgt nog niet uit dat ze meer betrokken raken.

In hun boek *The Experience Economy* ontvouwen Joseph Pine en James Gilmore de metafoer van de beleveniseconomie. Zij stellen dat er een moment komt dat merkproducten zich niet meer kunnen differentiëren van andere merkproducten. Op dat moment worden ze inwisselbaar: het zijn niet langer Nikes, maar dure sportschoenen; het is niet langer Heineken, maar een duur biertje. De naam van de fabrikant maakt bij melk of punaises bijvoorbeeld niets meer uit. Het product is in de 'commodity trap' gevallen. Waaruit kan een toegevoegde waarde gehaald worden? Neem de koffieboon, die vrijwel niets opbrengt als grondstof. Vermalen en verpakt als goed brengt koffie al meer op. Wordt het verkocht in een koffiehuis dan betalen we graag extra voor de service. Drinken we het in een chique restaurant in het centrum van Venetië dan zijn we bereid tien euro voor een kop koffie neer te tellen. De memorabele

ervaring (*experience*) van de unieke locatie geeft ons de mogelijkheid om onszelf individueel uit te drukken (*expressing*) in groepsverband.

De politiek moet hier een les uit trekken en meer evenementen (events) creëren. Een goed voorbeeld hiervan is Cool Politics. Zij creëerden het evenement *Lowlands University* op een popfestival. Ruud Lubbers sprak daar en trok lange rijen.

Dat jongeren zich wel degelijk kunnen mobiliseren voor politieke doeleinden blijkt bijvoorbeeld uit de actie van 3FM om een kind in Congo te adopteren. Wederom wordt dit als evenement vorm gegeven: met bekende DJ's in een glazen huis op de Neude in Utrecht die een week lang vasten. Ook virtueel zijn er nieuwe vormen van politieke participatie in ontwikkeling. Denk aan sites als Sargasso en GeenStijl en het gebruik van podcasting.

Popularisering werkt alleen als het voldoende aansluit bij het wereldbeeld van *expressors*. Politiek wordt voor jongeren aantrekkelijker door het meer te associëren met activiteiten waar ze al mee bezig zijn en door het minder te reduceren tot 'Den Haag'. In een tijd dat politiek inwisselbaar is voor andere vormen van zelfactualisatie bieden Cool Politics en weblogs een goed alternatief om de jongeren te bereiken. In plaats van nostalgisch te dromen over de paardentram zouden politici een auto moeten aanschaffen.

